

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Roheline taristu – Euroopa looduskapitali suurendamine”

COM(2013) 249 final

(2014/C 67/31)

Raportöör: **Adalbert KIENLE**

Euroopa Komisjon otsustas 3. juulil 2013 vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Roheline taristu – Euroopa looduskapitali suurendamine”

COM(2013) 249 final.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsoon võttis arvamuse vastu 1. oktoobril 2013.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 493. istungjärgul 16.-17. oktoobril 2013 (16. oktoobri istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 134, erapooletuks jäi 4.

1. Järeldused ja soovitus

1.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tervitab komisjoni teatist roheline taristu kohta ja kavatsust edendada roheline taristu projekte meetmepaketi abil.

1.2 Komitee soovib kasutada selle meetmepaketi elluviimisel saadavaid kogemusi selleks, et arendada need meetmed edasi Euroopa Liidu bioloogilise mitmekesisuse strateegias 2020 väljakuulutatud roheline taristu strateegiaks.

1.3 Komitee toetab eesmärki ühendada roheline taristu projektide kaudu ökoloogiline kasu majandusliku ja sotsiaalse kasuga. Püüeldakse loomulike, looduslähedaste, kasutatud või linlike maastikstruktuuridega taristu poole, mis aitaks säilitada looduslikku mitmekesisust ja teisi keskkonnategureid ning samas osutaks ühiskonnale soodsaid ja jätkusuutlikke teenuseid. Erinevalt Natura 2000 võrgustikust ei ole roheline taristu edendamisel tegemist õigusliku vahendiga; roheline taristu algatuse eesmärk ei ole luua lisaks Natura 2000-le veel üht täiendavat looduskaitsevõrgustikku.

1.4 Komitee märgib, et roheline taristu projektide puhul langeb põhivastutus liikmesriikidele, iseäranis piirkondliku ja kohaliku kavandamise eest vastutavatele asutustele. ELil on roheline taristu edendamisel esmajoones toetav roll. Eelkõige tuleb roheline taristu kontseptsioon viivitamatult ja tõhusalt integreerida sellistesse poliitikavaldkondadesse nagu põllu- ja metsamajandus, looduskaitse, vee-, mere-, kalandus-, regionaal- ja ühtekuuluvuspoliitika, linnaplaneerimine, kliimapolitiitika, transpordi- ja energiapolitiitika, kodanikukaitse ja maakasutus ning vastavatesse ELi rahastamisvahenditesse.

1.5 Üleeuroopalise tähtsusega roheline taristu projektide puhul peab EL võtma otsese vastutuse. Komitee toetab ettepanekut võtta roheline taristu rahastamiseks sarnaselt transpordi-, energia- ja telekommunikatsiooni valdkonna üleeuroopalisele võrgule kasutusele üleeuroopaline võrk TEN-G koos loeteluga kaardina kujutatud roheline taristu projektidest, millel on üleeuroopaline tähtsus.

1.6 Kohaliku ja piirkondliku tasandi roheline taristu projektide puhul on peamised osalised kohaliku ja piirkondliku kavandamise eest vastutavad asutused, linnad ja vallad, tee-ehituse, raudtee, vesiehitiste ja üleujutuskaitse valdkonna taristuprojektide eest vastutavad asutused, põllumajandus- ja metsandustootjad, ehitusettevõtjad ja muud ettevõtjad, kodanikuühiskonna keskkonnakaitseorganisatsioonid ja ametiühingud. Neid osalisi tuleb tugevdada, sest roheline taristu projektide edukus sõltub olulisel määral sellest, et nimetatud osalised neid projekte algatavad, need omaks ja enda kanda võtavad.

1.7 Komitee peab vältimatuks, et kodanikuühiskonna varasele osalusele roheline taristu projektides pöörataks märksa enam tähelepanu, kui seda on tehtud komisjoni teatistes. Osalus- põhistel kavandamisprotsessidel koos kodanike ja kodanikuühiskonna organisatsioonide varase kaasamisega on otsustav tähtsus.

1.8 Seejuures tuleb silmas pidada, et roheline taristu projektid võivad esile kutsuda ka konflikte eri osaliste õiguspärastes huvides ja seega tuleb kehtestada sobivad mehhanismid konfliktide lahendamiseks, huvide tasakaalu saavutamiseks ja projektide optimeerimiseks. Kui seda õigesti teha, võib roheline taristu aidata vähendada looduskaitstes tavapäraselt vastasseisu kaitse ja

kasutuse vahel või selle isegi ületada. Komitee toonitab, et vajalike erainvesteeringute kaasamiseks tuleb luua piisavalt stiimuleid.

2. Sissejuhatus

2.1 Bioloogilise mitmekesisuse säilitamisel ja taastamisel on tänu bioloogilise mitmekesisuse enese tähtsusele ja selle kui looduskapitali poolt osutatavatele teenustele põhjanev tähtsus inimeste hea käekäigu, majandusliku heaolu ning inimväärsuse elutingimuste jaoks. Seepärast seadis Euroopa Komisjon bioloogilise mitmekesisuse strateegias aastani 2020 ⁽¹⁾ eesmärgi peatada bioloogilise mitmekesisuse vähenemine ja ökosüsteemi teenuste kahjustumine ELis ja need võimalikult ulatuslikult taastada. Eeskätt kavatsetakse roheline taristu Euroopa strateegia kaudu toetada rohelisi taristuid.

2.2 Komisjoni 6. mail 2013 vastu võetud teatis „Roheline taristu – Euroopa looduskapitali suurendamine” hõlmab järgmisi keskseid punkte.

- Rohelise taristu edendamine kesketes poliitikavaldkondades, nagu põllu- ja metsamajandus, looduskaitse, vee-, mere-, kalandus-, regionaal- ja ühtekuuluvuspoliitika, kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohanemine, transpordi- ja energiapolitiika, kodanikukaitse ja maakasutus, avaldades suunised roheline taristu kontseptsiooni integreerimiseks nende valdkondade poliitika ellurakendamisse aastatel 2014–2020.
- Rohelise taristu alase uurimistöö parandamine, olemasolevate andmete ja teadmistebaasi laiendamine ning uuenduslike tehnoloogiate toetamine.
- Parem juurdepääs rahastamisvahenditele roheline taristu projektide jaoks – 2014. aastaks tuleb luua eraldi ELi vahend roheline taristu projektide toetamiseks üheskoos Euroopa Investeeringispangaga.
- Rohelise taristu projektide toetamine ELi tasandil – 2015. aasta lõpuks analüüsib komisjon võimalust arendada TEN-G algatuse raames välja kogu ELi hõlmava tähtsusega roheline taristu projektide võrgustik.

2.3 Oma 26. oktoobri 2011. aasta arvamuses bioloogilise mitmekesisuse strateegia kohta ⁽²⁾ tervitas komitee põhimõtteliselt kõnealust strateegiat, ent kritiseeris asjaolu, et pole analüüsitud bioloogilise mitmekesisuse eesmärkide saavutamata jäämise põhjuseid. Nende eesmärkide tõhusat elluviimist takistab eelkõige liikmesriikide ebapiisav poliitiline tahe.

⁽¹⁾ COM(2011) 0244 final.

⁽²⁾ EMSK arvamus teemal „ELi bioloogilise mitmekesisuse strateegia aastani 2020” ELT C 24, 28.1.2012, lk 111-116.

3. Üldised märkused

3.1 David Rose annab väljaandes „Green Infrastructure. A Landscape Approach” roheline taristu tabava määratluse: „Roheline taristuna tähistatakse elemente, mis ühendavad loodusliku keskkonna ehitatud keskkonnaga ja muudavad linnad elamisväärsemaks – nt pargid, kõnniteed, haljastatud katused ja tänavad ning puud linnakeskkonnas. Piirkondlikul tasandil hõlmab roheline taristu looduslike alade, rohealade, roheliste radade, kasutatavate (põllumajandus- ja metsa-) maade ning muude elementide võrgustikku, mis kõik annavad mitmekülgset kasu inimeste ja ökosüsteemide tervisele ja heaolule (...)”.

3.2 Roheline taristu näited on:

- looduslike lammide loomine või säilitamine: kui tamm aitab ainult üleujutusi vältida, siis lammid filtreerivad lisaks sellele vett, stabiliseerivad põhjaveetaset, pakuvad puhkevõimalusi, salvestavad CO₂-d, annavad tarbepuitu ja aitavad võrgustada looduslikke elupaiku;
- metsad, mille liigiline, vanuseline ja struktuuriline koostis on rikkalik, absorbeerivad palju vett ja kaitsevad pinnast, kaitsevad üleujutuste ja maalihete eest või siis vähendavad nende tagajärgi;
- roheline taristu kui asustusalade arengu osis: õigesti kujundatud pargid, alleed, matkarajad, haljastatud katused ja seinad kujutavad endast kulutõhusat võimalust linna atmosfääri parandamiseks ja tõstavad üldiselt elukvaliteeti linnades. Lisaks sellele aitavad nad kaasa bioloogilisele mitmekesisusele ja kliimamuutuse vastasele võitlusele.

3.3 82 % ELi territooriumist jääb Natura 2000 võrgustiku aladest välja. Seega on ilmne, et bioloogilise mitmekesisuse säilitamine ja taastamine roheline taristu edendamise kaudu ka väljaspool Natura 2000 võrgustikku on hädavajalik nii kaitsealade võrgustiku toimivuseks kui ka ökosüsteemi teenuste pakkumiseks üldiselt. Erinevalt Natura 2000 võrgustikust ei ole roheline taristu edendamise puhul tegemist õigusliku vahendiga. Seepärast ei saa see Natura 2000 elluviimist mitte asendada, vaid lisab sinna veel ühe komponendi. Teisest küljest ei ole roheline taristu algatuse eesmärk lisada Natura 2000 võrgustikule täiendav looduskaitsevõrgustik. Komitee pooldab roheline taristu algatuse kasutamist eelkõige ka koostööpõhise loodus- ja keskkonnakaitse toetamiseks ning märgatavaks forsseerimiseks kõigis liikmesriikides.

3.4 Komitee toonitab, kui oluline on kodanikuühiskonna varane ja aktiivne osalus roheline taristu projektides, mis on ette nähtud ka Århusi konventsioonis üldsuse osalemise kohta keskkonnanägemise otsustamises. Arvukatest näidetest ilmneb, millises ulatuses sõltub projektide edu kodanikuühiskonna heakskiidust või vastuseisust. Seepärast peaks Euroopa Komisjoni strateegias palju selgemalt esile tulema alt üles lähenemisviis ning partnerluste loomine omavalitsusüksuste esindajate, taristu- projektide eest vastutavate asutuste, majandusringkondade ja ametiühingutega, põllu- ja metsamajanduse, veemajanduse ja rannikukaitse ning keskkonna valdkonna VVOde esindajatega.

3.5 Komitee tõdeb kahetsusega, et komisjoni teatistes rohelise taristu kohta ei ole tegemist Euroopa Liidu bioloogilise mitmekesisuse strateegias 2020 väljakuulutatud Euroopa rohelise taristu strateegiaga. Komitee tunneb siiski heameelt teatistes väljakuulutatud meetmete üle, mis on samm õiges suunas. Nende meetmete elluviimisel saadavaid kogemusi tuleks kasutada selle strateegia edasiarendamiseks rohelise taristu strateegiaks.

3.6 Komitee peab hädavajalikuks panna veelgi suuremat rõhku kui teatistes rohelise taristu ellurakendamisele. Nii bioloogilise mitmekesisuse strateegias kui ka teatistes puudub selge analüüs põhjuste kohta, miks rohelist taristut ei ole piisavalt ellu rakendatud. Kavandatud tehnilistest suunistest ning paremast teavitamisest ja teadmistebaasist üksi ei piisa selleks, et toime tulla mõningates liikmesriikides ilmnenu ebapiisava poliitilise tahtega neid kontseptsioone ellu viia. Mõjus rohelise taristu strateegia eeldab komitee arvates ranget järelevalvet, liikmesriikide meetmete kriitilist analüüsi ja vajaduse korral sihipäraseid järelemeetmeid selgete puudujääkidega liikmesriikide või piirkondade toetuseks.

4. Konkreetsete märkused

4.1 ELi roll rohelise taristu edendamisel

4.1.1 Rohelise taristu projektide puhul langeb põhivastutus liikmesriikidele, iseäranis piirkondliku ja kohaliku kavandamise eest vastutavatele asutustele. ELil on siin esmajoonel toetav roll rohelise taristu kontseptsiooni avaliku levitamise kaudu ning – nagu komisjoni teatistes kavandatud – sobiva ja ligipääsetava teabe- ja teadmistebaasiga varustamise abil. Lisaks sellele on ELi rahastamisvahenditel märkimisväärne mõju kohalikule ja piirkondlikule kavandamisele; seepärast peab rohelise taristu kontseptsiooni integreerimine nendesse rahastamisvahenditesse olema esmatähtsal kohal.

4.1.2 Teatavate üleeuroopalise tähtsusega rohelise taristu projektide puhul peab EL võtma otsese vastutuse. Sellised projektid põhinevad tavaliselt piiriülestel maastikuüksustel, nagu mäeahelikud, jõed või metsaalad. Õnnestumise näiteks tuuakse teatistes Euroopa rohevöö. Erilist tähelepanu tuleks pöörata ka piiriülestele jõeorgetele kui Euroopa rohelise taristu alusele. Just selliste jõgede nagu Doonau või Elbe puhul, mille ääres ülejutused ka sel aastal kahetsusväärse kombel kahjusid põhjustasid, saaks rohelise taristu kontseptsioonide abil siduda ülejutuste vastase kaitse parandamise tundlike, kogu Euroopa bioloogilise mitmekesisuse seisukohast oluliste veetsoonide säilitamise ning arendamisega majanduslikust ja turismi aspektist.

4.1.3 Komitee pooldab üleeuroopalise tähtsusega rohelise taristu projektide strateegiliselt kavandatud Euroopa võrgustiku edendamist, millega kaasneb kaardina kujutatud projektide loetelu. Sellele ettevõtmisele tuleb TEN-G algatuse raames omistada transpordi, energia ja telekommunikatsiooni valdkonna Euroopa taristualgatustega võrreldav tähtsus.

4.2 Rohelise taristu kontseptsiooni levitamine

Rohelise taristu ebapiisava leviku ja edendamise üheks oluliseks põhjuseks peab komitee väheseid teadmisi rohelise taristu kontseptsiooni ja selle praktiliste eeliste, sh võimalike kulueeliste kohta. Seepärast seab komisjon õigustatult eesmärgiks suurendada teadlikkust rohelise taristu kohta peamiste sidusrühmade seas, edendada teabevahetust parimate tavade alal ja parandada üldiselt teadmisi rohelise taristu kohta. Head platvormi selleks pakub eeskätt sotsiaalmeedia. Komitee on seisukohal, et rohelise taristu piltliku ja üldsusele mõistetava määratluse kasutamine on sellise teadlikustamistegevuse oluline eeldus. Komisjoni kasutatud määratlus neid nõudmisi ei täida (³).

4.3 Asjamaste liikmesriikide konkreetse olukorra arvessevõtmine

4.3.1 Olukord kasutada olevate looduslike, poollooduslike või linnaalade osas on liikmesriigiti ja piirkonniti väga erinev. Kui mõnes tiheasustusega piirkonnas või linnas on väga suur osa territooriumist kasutatud halli taristu jaoks, siis teistel piirkondadel on kasutada suured looduslikud alad. Euroopa meetmete puhul rohelise taristu edendamiseks tuleb vahet teha sellistel piirkondadel, kus on tarvis luua uusi rohelisi taristuid, ja selliste piirkondade vahel, kus rõhk on pigem maastike säilitamisel ja hooldamisel.

4.4 Kesketesse poliitikavaldkondadesse ja nende rahastamisvahenditesse integreerimine

4.4.1 Õigustatult on teatistes esmatähtsale kohale seatud rohelise taristu aspektide integreerimine paljudesse poliitikavaldkondadesse.

4.4.2 Komitee tervitab tehniliste suuniste väljatöötamist koos põhimõtete ja raamtingimustega rohelise taristu aspektide hõlmamiseks regionaal- ja ühtekuuluvuspoliitikasse, kliima- ja keskkonnapoliitikasse, tervishoiu- ja tarbijapoliitikasse ning ühisesse põllumajanduspoliitikasse, sh nende juurde kuuluvatesse rahastamismehhanismidesse. Need suunised tuleks avaldada kiiresti, et liikmesriigid, kes juba praegu tegelevad rakenduskavade väljatöötamisega, saaksid neid kasutada programmi perioodil 2014–2020.

4.4.3 Roheline taristu ei sõltu mitte ainult avaliku sektori, vaid ka erasektori investeeringutest. Komitee rõhutab, et erainvesteeringuteks rohelisse taristusse on tarvis piisavaid stiimuleid. Komitee tervitab kavatsust luua koos Euroopa Investeerimispannaga eraldi ELi rahastamisvahend.

4.5 Kodanikuühiskonna tõhus kaasamine kohalikkude ja piirkondlikkude kavandamisse

4.5.1 Rohelise taristu piirkondlikku ruumiplaneerimisse ja kohalikkude kavandamisse integreerimise vajadust küll tunnistatakse teatistes, ent komitee tunneb puudust sellealastest

(³) COM(2013) 249 final, lk 3.

konkreetsetest meetmetest tegevuskavas. Iseäranis ruumi-, maastiku- ja asulaplaneerimine kohapeal mõjutavad oluliselt roheline taristu ellurakendamist, ent subsidiaarsuse põhimõtte tõttu saab sellele Euroopa tasandil vaid väga piiratud mõju avaldada.

4.5.2 Komitee nõuab, et tagataks iseäranis kohaliku ja piirkondliku tasandi kodanikuühiskonna osaliste varane kaasamine, kellel on roheline taristu projekte võimatu ellu viia või siis kelle omaksvõtuta need projektid nurjuksid. Vaja on osaluspõhiseid kavandamisprotsesse, mis annavad neile osalistele aktiivse ja kujundava rolli. Seejuures tuleb silmas pida, et ka otsuste langetamisel roheline taristu üle ei ole alati tegemist *win-win*-olukorraga, ning et vajaduse korral tuleb üksikutel osalejatel ka varjukulgedega leppida (nt ehituskeelu kehtestamine jõe või järve kaldal roheline taristu säilitamise tulemusel). Konkureerivatest kasutussuovidest (nt toiduainete tootmine, asustusstruktuur ja taristu, elupaikade ühendatus, bioloogiline mitmekesisus) tulevad eesmärkide konfliktid tuleb selgelt välja tuua ja pakkuda välja võimalused nende lahendamiseks.

4.6 Roheline taristu linnapiirkondades

4.6.1 Komitee arvates pakuvad linnaalad äärmiselt palju võimalusi roheline taristu meetmeteks. Need turgutavad seal elanike tervist, parandavad linna atmosfääri, loovad töökohti ja suurendavad linnade ligiõmbavust. Just linnades on oluline – koolist alates – parandada arusaamist roheline taristu lahendustest ja suurendada kodanikuühiskonna aktiivset kaasalõmist. Praegust suurt huvi aianduse ja põllumajandustegevuse vastu linnakeskkonnas tõlgendab komitee kui kindlat märki paljude kodanike valmisolekust anda oma panus toimivatesse ökosüsteemidesse ning avastada uusi ühistegevuse ja ühistunnetuse vorme.

4.7 Põllumajandusse ja maaelu arengusse integreerimine

4.7.1 Siinkohal sõltuvad roheline taristu integreerimise viis ja ulatus peamiselt ühise põllumajanduspoliitika ja ELi mitmeaastase finantsraamistiku (2014–2020) tulemustest. Mõlemas valdkonnas on jõutud poliitilise kokkuleppeni. Komitee on korduvalt avaldanud poolehoidu multifunktsionaalsele põllumajandusele ja konkreetsete ülesannetega seotud otsetoetustele. Praegu

eesseisva põllumajandusreformi puhul seoti Euroopa põllumajanduse keskkonnahoidlikumaks muutumist silmas pidades muu hulgas otsetoetuste eraldamine kõrgemate keskkonnastandardite täitmise ja ökoloogilise kasutuseesmärgiga. Komitee analüüsib põhjalikult ühise põllumajanduspoliitika reformi vallas tehtud otsuseid ja võrdleb neid oma seisukohtadega.

4.7.2 Komitee ootab, et Euroopa Maaelu Arengu Fondi raames ja iseäranis põllumajanduse keskkonnameetmete puhul pakutaks ökoloogilise ühenduvuse vaimus täiendavaid teenuseid. Komitee on korduvalt viidanud sellele, et suurel osal põllumajandus- ja metsandustootjatest on tugev positiivne side looduse ja biotoobikaitsega. Paljud näidisprojektid tõendavad muljetavaldavalt, et heapartnerlikus koostöös on võimalik saavutada positiivseid tulemusi. Komitee ergutab kaasama roheline taristu projektidesse põllumajanduses nii ekstensiivselt kui intensiivselt kasutatavad alad, kui neid majandatakse ressursisäästlikult. Tuleb eelistada vabatahtlikke, tootmisse integreeritud meetmeid. Samuti tuleb arvesse võtta roheline taristu potentsiaali maaelu arengu edendamiseks sotsiaalsest ja demograafilisest vaatenurgast.

4.8 Roheline taristu seos teiste poliitikavaldkondadega

4.8.1 Roheline taristu potentsiaali ⁽⁴⁾tuleks võimalikult tõhusalt kasutada **vete ja rannikualade integreeritud majandamise** raames.

4.8.2 Ökosüsteemide halvenemine ELis on eelkõige maa kasvava kasutatuse, maa killustatuse ja intensiivsema maakasutuse tulemus. Roheline taristu saab seda arengut pidurdada. Seda tuleks toetada Euroopa **mullapoliitika** raames tugevamate meetmetega maa kasutatuse vähendamiseks, sh seadusandlike sammudega ⁽⁵⁾.

4.8.3 Looduslikku pinnast kaitstes toimib roheline taristu CO₂ neeldajana. Arvestades **kliimapoliitika** üldeesmärki, et Euroopa majandus areneks vähese CO₂-heitega ja biomajanduseks muutumise suunas, muutuvad järjest tähtsamaks hästi toimivad ökosüsteemid. Liikmesriikide strateegias kliimamuutustega kohanemiseks tuleks eriti arvesse võtta roheline taristu pakutavat mitmekülgset kasu.

Brüssel, 16. oktoober 2013

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president

Henri MALOSSE

⁽⁴⁾ EMSK arvamus teemal „Mereala ruumilise planeerimise ja rannikualade integreeritud haldamise raamistik“, (ELT-s veel avaldamata)

⁽⁵⁾ EMSK arvamus teemal „ELi 7. keskkonnaprogramm“ (punkt 4.2.2) ELT C 161, 6.6.2013, lk 77–81.